

REDKOLĒĢIJA: Valija Berkina – Jēkabpils, Jānis Elksnis – Latgales Kultūras centra izdevniecība, Pēteris Gleizdāns – Rēzekne, Anita Petkune – Krāslava, Antons Rancāns – Preili, Antons Slišāns – Balvi, Viktors Trojanovskis – Ludza, Pēteris Zeile – Riga, Jānis Žugovs – Daugavpils, ārzemju biroja vadītājs – Alberts Spogis Minsterē.

Lavija—Polija. Starptautiskās zinātniskās konferences materiāli. Polijas Republikas vēstniecība Latvijā; Latvijas Universitātes Latvijas vēstures institūts. Riga, 1995.

Aizvadītā gada nogalē iznākušajam krājumam «Polija—Latvija», kas var interesēt ne tikai vēstures skolotājus, bet visus, kurus saista divu kaimiņu pagātnes attiecības un daudzveidīgie kultūras sakari, ir īsa, bet visai dinamiska pagātne.

1993. gada Polijas Republikas vēstniekiem Jaroslavam Lindenbergam un vēstniecības pirmajam sekretāram Jaroslavam Sozanskim izkristalizējās ideja — sarīkot vērienīgu zinātnisko konferenci par Polijas un Latvijas attiecībām un to vēsturi, iesaistot tās sagatavošanā un norisē kompetentus un ieinteresētus abu valstu zinātniekus. Gatavojoties konferenčei, tika apzināti un savākti poļu un latviešu zinātnieku raksti (daži arī no jauna pasūtīti) par abu tautu attiecību dažādiem laikposmiem un aspektiem. Konferences dalībnieki saņēma pirmo (gan vispārvēsturiski, gan attiecībā pret nākamo) rakstu krājumu «Poļu kultūra Latvijā» (divos variantos — latviešu un poļu valodā) ar plašu problēmu spektru.

Par G. Manteifeļu un K. Buiņicku darbu nozīmi latviešu kultūrā, par sadarbiem zinātnē, literatūrā, mākslā un citās jomās, par poļu minoritātes kultūras dzīvi Latvijas Republikā (20.—30. gados) utt. Šajā ar Polijas Republikas vēstniecības kā izdevējas atzīmi ar rūpīgu zinātnisko aparātu apgādātajā krājumā 21 autors (J. Stradiņš, J. Sozanski, J. Kolbuševskis, H. Strods, M. Šimanska, V. Vāvere, I. Grosvalds, S. Šiško, E. Jēkabsone u. c.) ar savām aperērem veidoja plašu un pirmsrīzigu panorāmu abu tautu attiecību vēstures dokumentējumā.

Starptautiskā zinātniskā konference «Poļu un latviešu tautas politiskie, ekonomiskie un kultūras sakari no 16. gs. līdz 1940. gadam», veltīta T. Kostjuško vadītā 1794. gada sacelšanās Kurzemē 200. gadskārtas atcerēi notikta 1994. gada 26.—28. septembrī. Tika noslēti ap-

30 ziņojumu, gandrīz pēc katra izvērtētās dzīvas debates, kas parasti aizsākās jautājumu un atbilžu formā.

Vēstnieks J. Lindenbergs uzvera: «Pirms simts gadiem Gustavs Manteifelišs izteicās, ka vairums poļu par Latviju zina tikpat daudz kā par Borneo un Sumatu. Viss norāda uz to, ka augšminētais apgalvojums ir aktuāls arī šodien. Latviešu zināšanas par Poliju ir mazliet

Lindenberga kungs.

Rakstu krājums «Latvija—Polija», salīdzinot ar iepriekšējo, ir patstāvīgs veidojums savā struktūrā un kvalitātē. Dažas tēmas, kas pirmajā krājumā bija tikai ieskicētas, šeit plašāk izvērstas un padziļinātas. Jautājumi, kuri pirmajā grāmatā bija pietiekami iztirzāi (par T. Kostjuško sacelšanās atbalsi Kurzemē, par G. Manteifeli, poļu zinātni un Latviju,

Polijas Inflantijas un Kurzemes vēsturei XVI—XVIII gadsimtā. Pētnieks atzīmē, ka šajā ziņā vēl nepietiekami izmantioti B. Brežgo un Radzivili (Varšava) arhīvos esošie materiāli, kuri dod iespējas mest savienojošus tiltus, saiknes starp pašreiz pētītiem autonomiem jautājumiem. Un gala rezultātā radīt vienotu, sistematizētu Polijas un Latvijas attiecību, kultūras sakaru literāts).

Šo rindu autora aperē «Kazimirs Buiņickis — sociālo reformu rosinātājs Latgalē, latviešu vienības paudejs, rakstnieks un publicists» akcentēti liberālā Dagdas muižnieka K. B. centieni jau 19. gs. sākumā Latgalē acītē dzīmtbūšanu, aplūkoti viņa izdotie Latgalei veltītie almanahi «Rubon» (Daugava) 10 sējumos (1842.—1849.), kultūrvēsturiskais romāns par 17. gs. Latgali «Priestera Jordāna atmiņas» un daži citi autora sabiedriskās darbibas un dailrades aspekti.

Divi autori — polis Tomass Palušinskis (Poznaņa) un latvietis Ēriks Jēkabsone detalizēti izseko Polijas un Latvijas attiecību vēsturei 1919.—1920. gados, išpašu vēribu veltot poļu armijas līdzdalībai Latgales atbrīvošanā.

Līdzīgi — divi autori — Dariuss Konstantīns (Varšava) un Dace Lamberga — katrs ar savu materiālu un pieeju risina kopīgu problēmu par poļu—latviešu sakariem tēlotājas mākslas jomā, izstāžu organizēšanu, atbalsi kritikā, sabiedrībā utt.

Pazīstamās grāmatas «18. gadsimta glezniecība Latgalē» autore Rūta Kamiinska rakstā «Poļu gleznotāju darbi Latgales muižu un baznīcu kolekcijās» aplūko Jana Gundlfingeru, Juzefu Pešku, Jana Matejko, Apolināriju Horovsku un citu ieguldījumu glezniecības attīstībā Latgalē.

Jāteic, ka vispār kā grāmatā «Poļu kultūra Latvijā», tā šajā otrajā krājumā «Latvija—Polija» vislielākā vieta ierādīta Latgalei. To nosaka gan 210 gadus ilgā Latgales pakļautība Polijai, gan 1920. gadā kopīgi izlietās asinis Latgales frontē, gan citi faktori. Tāpēc augšminētie izdevumi ir nozīmīgs atbalsts visiem, kuri pēta Latgales kultūras vēsturi, to skaitā arī šo rindu autoram.

Lielu darbu materiālu kārtosānā veikusi vēsturniece Regīna Greitjāne. Daļa no aplūkotās grāmatas tirāžas arī atrodas viņas pārziņā Vēstures institūtā, Turgeņeva ielā 19.

PIRMS 65 GADIEM

JAUNĀ LATGALĒ IENĀK LATVIJAS LITERATŪRĀ

Sestdienas vakarā Latvju rakstnieku un žurnālistu arodbiedrība sarīkoja pirmo Latgales jauno rakstnieku vakaru. Atklāja stud. A. Smagars, atzīmējot, ka Latgale grib tuvoties pārējai Latvijai, lai kopēji veidotu gaišāku rītdieni. Ievadrunu saka K. Škalbe: «Tāpat kā viņas tautasdziesmas, Latgale ir reizē gaiša un sēra. Skaista un gaiša daba. Sēra un pelēka dzīve. Viņas dievnami, kas no ārpuses gaiši un viegli, glabā gleznas un tēlus, kas izteic smagas, moceklīgas sāpes. Tas tāpēc, ka Latgales liktenis bijis mociņš. Bet latgaliešu dvēsele ir latvisca un gaiša. Šo zemi arī vairāk sāk apstarot saule. Latgale būs kultūras zeme. Tāpat kā franču literatūru atsvaidzīna proviņš temati, mūsu rakstnieci padarīs bagātāku tā literatūru, kas aug no Latgales. Es esmu pricīgs, ka Latgales jaunie rakstnieki tagad meklē mūs, tāpat kā mēs kādreiz esam Latgali meklējuši.»

Pie Latgales literatūras attīstības konceptīvā referātā pakavējās Valērija Seile: «Latgaliešu rakstnieki neklūst pārējiem latviešiem svešāki, ja viņi raksta savā dialekā. Ar to viņi Latvijas literatūrā ienes jaunu svāgumu. Pirmā grāmata latgaliešu dialekā datēta ar 1604. g. No tā laika pagājuši vairāk kā 300 gadi. Latgaliešu literatūras attīstība šai laikā dalāma 4 posmos: no 1604.—1874. reliģiski morāliskās literatūras laikmets devīs Lagalei 151 noteikti zināmu grāmatu. Tajās visvairāk rak-

sti garīdznieku vajadzībām, dažas vārdnīcas un kalendāri, arī maz tautasdziesmu krājumiņš. No 1871.—1904. g. kontrabandas literatūras laikmetu, jo 1871. g. Krievijas valdība aizliezda iespiest grāmatas latgaliski, kas novēda pie tā, ka ārziem pārdrukāja agrāk iznākušās grāmatas un tās kā kontrabandu ieveda Latgalē. Šai laikmetā tikai 21 grāmata. No 1904. — 1918. g. Latgale pārdrīvo tautīšķas atmodas un publicistikas laikmetu. 1904. gads dod brīvību iespiest grāmatas latgaliski. Šī laikmeta pazīstamākie dzejnieki: Fr. Kemps (Latgalietis), Antons Skrinda, Juris Pabērs u. c. Raksta arī prozu. Tā sauktie «tautatis dzejnieki» (Jorgis un S. Putāns) sacērumi izplatītas no mutes mutē. No 1918. gada līdz šodiņai latgaliešu literatūra attīstās brīvās Latvijas pāspārnē. Vecākie literāti ierausti sab. darbā. Aug jauni. Šīs laikmets runā šovakar.

Sākas dzejnieku parāde: M. Apeljs veikli nolasā dzejolus, no kuriem atmiņā paliek virsraksti «Dzimtenes vasara» un «Latgalei no miega mostotoes». D. Apšīniķs lasa 2 skices prozā «Malkas vezums» un «Lāikmetis bez krāsas». Pirmajās tēlojums, daži īsti spēcīgi vīlcieni. (K. Škalbe panem «Piesaulei».) Otrajā originālās domu dzirkstis. J. Grodnā dzejolis «Mans liktenis» saturiski diezgan spēcīgs (Smaidi, kaut sāpī!), veidojums — traucējoši neatbilstošs. «Mana dvēse-

le» liek domāt par Fr. Bārdu. S. Burlacāna stāsts «Bobula Ziemassvētki» kā saturiski, tā formāli oriģināls un spēcīgs. Tēlojums daži vilcieni tāk reljefi un sulgi, kā šķiet: tie nepieder iesācēja, bet jau laba pratēja spalvai. Klausītāji jūt: te runā jaunā Latgale!

A. Eglājs lasa rezignācijas pilnus dzejolus: viens veltīts Raina bēru dienai. Br. Logins arī lasija dzejolus, bet A. Rudusāns fragmentu no drāmas un piedevām dzejolus ar pārāk parastiem virsrakstiem. Tad nāca Seimanis Putāns, enerģiski rakstītām un lasītām satīrām graizīdām mūsdieni sabiedrisko dzīvi, ipaši viņas klerikālī konservativu stūri. Spēcīga un skumju pilna dzeja «Latgale», no kurās atminos rīnum «etikai asaras, asaras, asaras...» J. Danovskis lasija stāstu «Latgales studenta sapnis». A. Rupainis centās iepazīstināt ar savas 4 cēl. drāmas, papildinot to vēl dzejoliem. A. Smagars braši uzstājās ar dažiem moderni domātiem dzejoliem, bet izvēlēdamies vielu, kas līrīkai gandrīz nedērēja, iestieg atskanotā sīkfeletonā. Turpretī, viņa dzejojums «Dzīves rīņķis», ko izteiksmīgi nolasīja A. Bernāne, rakstīts ar neviltotu, grūtsirdīgu izjūtu.

Vakarā jauki kuplināja dziedātāja H. Kozlovska-Ersa un M. Zepa, pianistes A. Dzirkale un Kalniņa, deklamatores Bernāne un Visocka. Publikas, neskaitoties uz samērā augsto ieejas maksu, bija kopliski skaits.

J. TRIMDA
«Jaunākās Ziņas», Nr. 92 g.
1931. g. 27. aprīlis.

VIKTORS VONOGS

VOLŪDAS

1994. g. 4. jūlijs.

Lobs dona!

Paldies par sagutejamīm! Literatūrvēsture, program u sejēmu Jōņa donā, kalendāra materiālus — pyrm, lažom donom.

Mēni dzīsīs nosājumi literatūrvēsture, kursam byus dreīj gotovi, aizguteiši.

Kalendāra jūlijs, vajadzēs laiseit cītik, atzīmējat tās faktu. Lūti jūtīti tādīs cītos rīndos dālt arī vērtējumi. Redaktori, ar mūnumi uzsūcotim nosarei kinojā. Jūs tācē posas nav redzējušas un nācī, ka illemayam kārīceja ūdens cītā. Bet ne pēc tās vajaga shēpēt örā, kāpēc idealizēt literatūras laikus? Jūvīns totolitārais rīfums ceļās jaudīgāk tātērē pārkāpēs sejām idītātē salīdzību. Rezūsejās ar rabeja pījānumu, labi, ka pārdevoja likai 5 gads. Bet krievijs tā jūjā tātērē, tāpēc arī tagad tur kāds jūcēlis.

Kopēc Rēzna azors (speciāl atzītēj voleibolā spēlē ir perspektīvā formu Rēzni, Rēzekni) pārtaisētē par Rēznyās azoru?

Saušā terstu risynēšu, pārbaušēs jūdos. Jūm, jūs nav tātērē bīznesīnīgs vīz. Mām, ir arī zovi mārkslīnīki, agro nomi, rīcolotājs. Daudz arī nātānumu ar vīzā Latvijas nātānumi. Jūbātēj pārs uotātē vajaga slīt tātērē faktus.

Kalendārs ir bīt, dīzī, bet tāmā lādētī mo rīverētīs materiālu.

Kalendāram vajaga byut lātāmā, vīspusejām (femīnu nādālai vījā, byut), plīnōkam, bet ar vērtēigu, atlaseitu saturu.

Orbītās vīzīgā

TILŽA—NO PAGĀTNES UZ NĀKOTNI

VERONIKA SILAUNIECE, VIDUSSKOLAS NOVADPĒTNIECĪBAS MUZEJA VADĪTĀJA

2. turpinājums.

Skolotājam A. Sestulim bija cieši sakari ar rakstnieku Ādolu Erss, kurš Latgalē nonāca 1911. gadā. Kā tas noticis, stāsta A. Sestula:

«Ar lielām grūtībām Rēzeknes latviešiem bija izdevies nodibināt savu biedrību. To atlāva kā saviesīgu biedrību, kuru iekdiņišķa valoda, lai atšķirtu no lidzīgas krievu ierēdu, sausa par latviešu klubu. Biedrībai bija plaša zāle ar skatuvi, un tas latviešus visvairāk interesēja. Kora vadonis un teātra režisors bija skolotājs Otomārs Rūniķis. Kad radās vajadzība pie nelielas alga pieņemti darbinieku, kas pārziņātu biedrības darīšanas, Otomārs ieteica par tādu pazuņu, kurš acumirkļi dzīvojot Mogilevās guberņā. Drīz Rēzeknē ieradās jaunais biedrības administrators Bērziņš, par kuru tikai daži zināja, ka tas ir Adolfs Erss, Otomāra Rūniķa brālis.

Kā tagad atminos neapdzīvoto mājiņu starp klusā dārza kokiem, kur Ā. Erss kā viduslaiku mūks dzīvoja vientulībā tika savas vijoles un grāmatu kaudžu sabiedrībā. Ka te briest nākamā dzejnieka talants, to mēs dabūjām zināt labi vēlāk.

Teiksmainā Ērkšrozie — Latgale ar savu reliģisko svētsvinīgumu un pagātnes pilssdrupām, krustiem ceļmalas ierosināja dzejnieka fantāziju».

«1913. gadā Ā. Erss ieradās Kokorevā pie skolotāja A. Sestula. Viņa inteligēnci ar rakstnieku A. Erss un skolotāju A. Sestuli prīcīgālā nolēma sarikot zālumu svētkus ar kora dziedāšanu Kokorevas birzītē. Tādi svētki tā laika Lagale bija liels notikums. Uz šiem svētkiem atbrauca arī dziedātāja Helēna Kozlovska jaunkundze, vēlākā Ā. Ersa dzivesbiedre, kas tobrīd ciemojās pie Pazlaukas dzirnavniece Špakovska netālu no Baltinavas... Ši satikšanās Kokorevā bija liktenīga kā rakstniekiem, tā dziedātāji un kaut kādā ziņā arī latviešu literatūrai, jo lielā mērā rosināja Latgales tēmu Ā. Ersa dailrade un sekmēja viņu Latgales izpratni un mīlestību. Latvijā nav tāda stūriša, kur Ā. Ersa sieva nebūtu atvedusi savu dzīmes. Daudz viņa koncertēja ārziemēs. Māksliniece

klausījās no teicējiem senas latgaliešu dziesmas, pierakstīja tās. Tā viņa paglābā no aizmirstības un cēla dienās gaismā vairākas vēlāk plāsi pazīstamas dziesmas: — «Aiz ezera balti bērzi», «Ziedi, ziedi, rudzu vārpa», «Trīcēj kalni, skanēj meži» un citas. (Romāns pagātnes liecinieks. Adolfs Erss «Mužnieki». Riga, «Zinātne», 1990. g. 12. lpp.)

Nacionālās pašaspīdas un kultūras dzīves attīstībā lieli nopelnī bija skolotājiem Kārlīm Embovicam, Ellai Embovicai, Arturam Lembergam. Viņu vadībā Kokorevā sāka darboties pirmā aktieru grupa, kori un orķestri, kas ieguva plašu sabiedrības atzinību.

1918. gada 18. novembrī, kad tika proklamēta Latvijas valsts, sākās armijas formēšanās un organizēšanās. Nepagāja ne gads, kad jaunajai armijai vajadzēja cīnīties pret sarkanajiem lieeliniekiem. Skolotājs K. Embovics iestājās pulkveža Kalpaka pulkā. Pēc atgriešanās no ciņām ierosināja skolu nosaukt viņa vārdā.

1921. gada skola saucās Pulkveža Kalpaka sešklasīgā pamatskola.

«... O. Kalpaka darbība bija godīga, pašaizlēdzīga, varonīga. Viņa gara stiprus sargās savu tautu no visādu laupītāju mēģinājumiem aprīt to, un būs tas cietais, nesatricināmās pamats, uz kura būs būvēta brīva, neatkarīga Latvija» (skolotājas E. Mattīsa atmiņas).

Cīņa pret svešas varas idejām, cīņa par neatkarīgu Latviju notika ne tikai ar ieročiem, bet arī ar tautas gara progresa vājām, ko Latgalē plaši pieļicotā katoļu garīdzniecība.

Pēc daudziem latviešu tautas nomāktības gadiem Tilžā atdzīvojās Konstantīns Kangars, kurš blakus prāvesta darbam bija skola tīcības mācības pasniedzējs. Tanī laikā viņš bija viena no gaišākajām personībām Tilžā.

Vēl šodien tā laika paaudze un viņu pēcteči ar lielu mīlestību un sirdsīlumu piemīn prāvesta K. Kangara mācību. Bija liels pārstēcīgums par viņu mākslu pareizi novērtēt un izprast cilvēku psiholoģiju, piemēroties apstākļiem, katram sarežģījumam rast pareizu atrisinājumu. Baznīca bija pārpildīta ar klausītājiem. Te bija ieradušies ne tikai katoļi, bet arī pareizticigie, luterāni. Visos gadījumos priesterim bija kās labs pasakāms, vai tas bijis bērns, jaunīcis vai sīrmalvis».

No 1929. gada 14. maija līdz 1938. gada 8. jūlijam Tilžā strādāja prāvests Konstantīns Kangars, kurš blakus prāvesta darbam bija skola tīcības mācības pasniedzējs. Tanī laikā viņš bija viena no gaišākajām personībām Tilžā.

Priesteris Tilžas draudzē bija iedibinājis daudz skaistu, jaunu tradīciju. Mīkelēdienā lieli svēti bija tiem, kuri laulībā nodzīvojuši 50 gadus, 25. martā — nevainīgu jaunu svētki. Jaunavas baznīcā gāja skaisti ģērbušas ar sniegblīvām lākatiņiem galvās. 15. augustā bija jaunekļu svētki, kuriem kakla saīšu vieta bija zili pušķi.

K. Kangars bija gleznotājs un mūzikis, spēleja vijoli un skaisti dziedāja. Viņa gleznotie baznīcas procesiju karogi vēl šodien izlikti Tilžas Romas katoļu baznīcā. Viņš

sovi lykumi. Pēc jō dūmom «tie — tur, austrumos!» ir tikai nūžālojami jaunu izlūksnu runotāji.

Bet kōpēc sovus vītvīrdus mes lītojam veirīšu dzīmtē un izmontojam tū veidōšonai senejas formas, kaidu nav zemgališu volūdā? Vēl pyrīms 200—300 godim myusu sejīzyru — kēvi sauce vacajā boltu-indišu vīrā osvys-osva (ossosa). Vēl Elgera vīrēneiā ir osa — kēve. Bet vītvīrdus šei forma ļuti bīži atrūnāma: Osyuns, Osava azars (aiz rūbežas), Osyvs cīms un Osava ezereš pīrūbežā, Osagols (Leiksna un Lubāna apk.), Osastyurs (Leiksna), Osota (pi Krustpils). Ir arī pīrūkotās formas — Zyrgi (R. nu Ludzas), Zyrga azars (pi Krōslavas).

Ar (—) paveida sakni ir šaidi vītvīrdi: Ašiniki (piūrs pi Võrkovas), At-ašīne. Ir vītvīrdus un uzvīrdus Asāns (a-a vīnaidskaņa).

Vīns pats šīs pīmārs nūrōda, ka myusu volūda ir ļuti vaca un nav veidōjus kaut kod pēc 13. g. s., kai tū «Literatūrā un Mōkslā» mēģināja skaidrot prof. Breidaks. Tīsa gon, myusdīnōs šei volūda jau ļuti pīsōrēta ar lejaslatvīšu formom. Volūda mērst, tū vajaga glōbt.

Kvalitatīvās simetrijas lykumi kai sīna sorgoj myusu volūdu nu lejaslatvīšu formom. Bet myusdīnōs volūda mes lītojam ļuti daudz svešvīru, kurim ir asimetriskas lejaslatvīšu izskājas: -ina, -ika, -ija, -ins, -īns, -isks utt. Jo sōksim šīs

«Priesteris Kazimirs Skrinda dzimis 1875. gada 2. augustā Līksnas pagasta. 1897. gada beidza Pēterburgas garīgo semināru. 1904.—1910. g. Pēterburgas semināra profesors, 1910—1917. g. prāvests Gātčinā un Pēterburgā. K. Skrinda vadīja latgaliešu b-bu, 1917. g. viņa dzīvokli Pēterpili pulcējās 15 skolotāji — latgalī, nodibināja «Latgaliešu skolotāju savienību». Lai uzsāktu jaunu darbu, aicinātu skolotājus cīnīt par labāku dzīvi savai tautai, Dzimteni. 1918. g., boļševiku vajāts, devās uz Lietuvu. Boļševikiem, kuri tāni laikā bija pie varas, nepatika, ka K. Skrinda sludina savas tautas pašnoteikšanos un uzstājas pret svešas varas darbību. Tāpēc K. Skrindam aizmuguriski piesprieda nāves sodu. Viņa grāmatas un publikācijas sadedzināja, tādejādī mēģinot pasargāt no šai varai bīstamā cilvēka ietekmes.

K. Skrinda savā draudzē kopa tīsa slimniekus, kaut gan labi zināja, kas sagaida viņu pašu. Mira 1919. gada 25. maijā, 1921. gada 20. decembrī, jau brīvā Latvijā, viņa mirstīgās alicekas pārapbedītas Rēzeknē blakus bārlīm Antonam — dzejniekiem un ārstiem.

K. Skrindas piemērs ikvienam no mums liek apzināties atbildību pret sevi, savu tautu, Dzimteni» (Latvju enciklopēdija). Redaktors Arveds Švābe. Trešais sējums, apgāds — Trīs zvaigznes. Stokholma, 1953.—1955. 2302. lpp.).

No 1929. gada 14. maija līdz 1938. gada 8. jūlijam Tilžā strādāja prāvests Konstantīns Kangars, kurš blakus prāvesta darbam bija skola tīcības mācības pasniedzējs. Tanī laikā viņš bija viena no gaišākajām personībām Tilžā.

Vēl šodien tā laika paaudze un viņu pēcteči ar lielu mīlestību un sirdsīlumu piemīn prāvesta K. Kangara mācību. Bija liels pārstēcīgums par viņu mākslu pareizi novērtēt un izprast cilvēku psiholoģiju, piemēroties apstākļiem, katram sarežģījumam rast pareizu atrisinājumu. Baznīca bija pārpildīta ar klausītājiem. Te bija ieradušies ne tikai katoļi, bet arī pareizticigie, luterāni. Visos gadījumos priesterim bija kās labs pasakāms, vai tas bijis bērns, jaunīcis vai sīrmalvis».

1938. gadā K. Kangars no Tilžas pārgāja strādāt uz Ozolmuižu, kur nodzīvoja līdz mūža beigām. 1949. gada 9. jūnijā aizgāja mūžībā, apglabāts Sarkaņu draudzes Ceplīšu kapsēcā.

Gārīguma audzināšanā daudz strādāja O. Blūmits, kurš 1929. gada Tilžā atvēra skolu bārejiem. Tājā mācījās 70 skolēni. Līdzekļus skolas uzturēšanai deva Anglijas ķēlsirdības organizācija ar Fridmanu ģimenes starpniecību. Līdzekļi tika vākti arī visā Latvijā. Tā 1933. gada februārī saziedoti 490,03 lati, bet augustā un septembrī — 707,75 lati. Fridmanu ģimene vienreiz gadā apmeklēja skolu, lai uz vietas iepazītos ar bāreju dzīves apstākļiem.

O. Blūmanīša skolā bija rosīga mācību un ārpusklases dzīve. Sākot jau ar 3. klasi mācīja vācu valodu, bet 5. klasi — krievu valodu. Skola bija izveidots labs dabas zīmību kabinets, kurām eksponātūs ar aizrautību mēklenīja paši skolēni.

Sevišķi liela uzmanība pievērsta darba un gārīguma audzināšanai.

Nobeigums sekos.

VIKTORS VONOVS

VULŪDAS VAICĀJUMS UN

KALENDĀRI

izskājas simetrijēt, leidz absurdam vajadzēs samaitīt gon izskājas, gon svešvīru saknes. Voi raksteisim: dyscyplyna, sabidrysks, publicāts, publicāts, publycystisks (=isks)?

Tys pats ar darbeibas vīrdu atvasynojumim. Nader ni Stroda īteiktā maitīšona ar -eit (lai navajadzātu pīrskaņēt), ni arī bezjēdeigā pīrskaņējumi: motyvāts, publicāts utt.

Dalīkt svešvīrdam myusu pošu golūtni vīn, nūzeimej taisīt kaki ar suņa asti, pīm. Akvina-Akvīnys (i-y pretskaņā). Svešvīrds ir specials volūdas vērslīņš, svešvīri atstājomi ar somovem lejaslatvīšu izskājom un golūtnem. Lai palik namaineits šīs svešais elements! Itāļu volūdā angļu vīrdu lītoj angliskā raksteibā. Kōpēc ari mes navarātu tai reikötīs ar lejaslatvīšu formom? Kōpēc mes navarātu lītot: disciplina, motyvāts, publicāts utt. Izjāmūns varātu byut jau adaptāti vīrdu, kas tautā sej pazeistami, pīm., trymda, mašyna, muzyka utt.

Muns padūms un īteikums byut ū volūdas lykumim. 2. Daži vīrdu par nōkāmū kalendāri.

Sovā kalendārija lobojumā es mēģinju atdzīvīnīt vacūs personīvīrdus, kū atrod dokumentū. Tū nav daudz. Daudz nūsāpīlēju, lai jaunī personīvīrdi sakrystu ar luterāju kalendāri. Leidz šām beja līs juceklis. Varātu kādū napazejītam un nanormalu svātū vīrdu izsvīst orā. Leidz ar tū vordādinu datumim byut pīlykts punkts. Lai tod šāds īkortōjums palyktu ari uz priķīdinom.

Kulturas kalendārā vajadzētu itvert īspējami vairāk personīvīrdi. Dzimšanas datumi golūnīm darbinīkim man ir pīrbaudeiti pīc dzimšanas aplīcībom arhīvū. Navar publicēt opīlom Salcevičas un Trojanovska zīnas. Klāidas īsavis kā epidēmija.

Zīnas vajaga dūt eisās. Mēršanas

bija lielisks orators. Par viņa stāju, valodas kultūru kardināls J. Vaivods savā dienasgrāmatā raksta: «Šudīg 1915. g. 19. jūlijā, svādīne (Škapleru dīna). Preiļūs beja atlaidi un tōdēl-sabrāuce sveši bazneickungu. Turēju laimi šudīg pasazeit, lai gon pavērcīgi, ar bazneickungu K. Kangaru, tagadejū Eleonorvīlas prāvestu. Tās ira jauns vēl, agrāk vikars Dvīnskā, bazneickungs latvīts. Tōdēl, ka es jō pavysam napazīnu un nazīnōvu, nu kurīnes jis ira, tod īspādu uz mani padarēja tāidu, ka viņš ira nu augstīkōs intelīgences. Jauni teiri apvilkts sutans, sapūgots (kas še storp myusu bazneickungim reti godīs), labi runoj latvīšu volūdā un steidz, kod cik var runot, pa latviskam. Nu laudim ari ir vispōri miljots un slaveits kā lobs bazneickungus».

Tilžas pagastā dzimušais dzejnieks Peteris Kalniņš savā atmiņā raksta: «Vienu reizi vasaras atvājinājuma laikā gadījās noklausīties K. Kangara mācību. Bija liels pārstēcīgums par viņu mākslu pareizi novērtēt un izprast cilvēku psiholoģiju, piemēroties apstākļiem, katram sarežģījumam rast pareizu atrisinājumu. Baznīca bija pārpildīta ar klausītājiem. Te bija ieradušies ne tikai katoļi, bet arī pareizticigie, luterāni. Visos gadījumos priesterim bija kās labs pasakāms, vai tas bijis bērns, jaunīcis vai sīrmalvis».

1938. gadā K. Kangars no Tilžas pārgāja strādāt uz Ozolmuižu, kur nodzīvoja līdz mūža beigām. 1949. gada 9. jūnijā aizgāja mūžībā, apglabāts Sarkaņu draudzes Ceplīšu kapsēcā.

Tod stōvū kluss un klausīs dzīlōk vīrī. Kai līsu mēles pīršā vāsma skorbi; Kur jāga ir, tur dzeive beidzās mums. Bet ceineitīs un cīst šīs jāgas dēļ Ir vērts, kaut gaišums prosa dorbu, Upi-kotra atbilde ir paslāpts

J. REGĀ

SMĒ

MOZENŠ MUN(I)S NŪVODENIS, BET DIŽONI TURĒJOS...

APCEĻO PREIĻU NOVĀDU !

Vienmēr palīdzēsim Jums-griezieties Preiļu rajona tūrisma
informācijas birojā
Rēzeknes ielā 24a, Rajona galvenajā bibliotēkā, tel. 253-22262

DAŽU MARŠRUTU APRAKSTI

1. No Rīgas un Kurzemes mūspusē visčerāk var nonākt, braucot pa Rīgas—Daugavpils šoseju un šķērsojot Preiļu rajonu virzienā no ziemeļrietumiem uz dienvidaustrumiem. Komfortabls brauciens pa asfaltētiem ceļiem un jūs apskatīsiet abas rajona pilsētas — Līvānu un Preiļus, tad, izmetot likumu caur Jasmuižu, varētu apmeklēt Aglonas baziliku.

Līvāni — Rožupe — Moskvino — Preiļi — Aizkalne — Aglona.

Interesantākie apskates objekti:

Līvānos — senajā rūpniecības pilsētā — Stikla fabrikas muzejs (Zaļā iela 23), Līvānu katoļu baznīca (1861., 1920., Baznīcas ielā 19), Līvānu luterānu baznīca (1929., Dzelzceļa ielā 17), skaists skats pār Daugavu no Līvānu pusmuīžas vietas uz pussalījām.

Ja laiks atlauj, apmeklējiet 9 km attālo Jersiku, tās slaveno Jersikas pilskalnu un Jersikas pareizticīgo baznīcu (1866., 1904.), pārvietojamo cara armijas no dzelzs gatavoto baznīcu.

Rožupē — piemiņas akmens komponistam Jēkabam Graubiņam, kas dzimis šai pusē.

Moskvino — gadsimta sākumā cets vecticīnieku kopienas lūgšanu nams.

Preiļos — Preiļu muižas kompleks parkā (pils (1860.—64.), kapela (1817.), vārtu sarga namiņš, kurā iekārtots Preiļu vēstures un lietišķas mākslas muzejs, Preiļu

katoļu baznīca (1878.—1886.), vērot māla trauku tapšanas procesu un jaukus suvenīrus var iegādāties keramiķa P. Čerņavskas darbnīcā (Talsu iela 23).

Anspokos — Mednieku pils drupas Preiļupītes krastos un 18. gs. arhitektūras pieminekļi Anspolu muīžas krogs un stallis.

Aizkalnē — Jasmuiža — Raiņa memoriālais muzejs ar bagātīgu latgaļu keramikas kolekciju, Jasmuižas katoļu baznīca (1815., 1932.), Aizkalnes pareizticīgo baznīca (1904.), 19. gs. celtais krogs.

Aglonā — Aglonas bazilika (1768.—1800., 1994.) un klosteri ēka, kas ir pazīstamas kā katoļu svētvietas visas Austrumeiropas kristiešiem. Aglonas ģimnāzijas ēka (1928.). Gleznainā Aglonas apkārtne bagāta ar daudziem pilskalniem, no kuriem pazīstamākais ir Madalānu pilskalns.

2. Ja ceļojat pa Latgali un jūsu maršruts ved no Daugavpils uz Rēzekni vai arī pretējā virzienā, iesakām braukt nevis pa plāso Pēterburgas-Varšavas magistrāli, bet gan Višķos nogriezties pa kreisi un izbraukt seno kultūrvēstures objektiem bagāto ceļu, kam dots nosaukums *VIA INFLANTA*.

Pelēči — Preiļi — Riebiņi — Stabulnieki — Galēni.

Interesantākie apskates objekti:

Nidermuīžas katoļu baznīca (1901.).

Pelēčos — Pelēču muīža kompleks (19. gs.) — īpatnējas koka ēkas — kungu māja un klēts, Pelēču ūdensdzirnavas (19. gs.), te saglabājusies tāda unikāla lieta, kā ar ūdeni darbināms gateris, Gornajašu kapliča (18. gs.), kuras interjerā ir unikals 18. gs. uz dēļiem gleznots altāris.

Raipolē — mūsdienīga zemnieku saimniecība kādreizējās Raipoles muīžas vietā. Zirgu izjādes.

Riebiņos — Riebiņu pils (18., 19. gs.), Riebiņu katoļu baznīca (1909.), Riebiņu pareizticīgo baznīca (1893.).

Stabulnieki — Pastaru vējdzirnavas (1891.), apskatāmas brīnumlabi saglabājušas graudu maļamās iekārtas, ko lietojuši mūsu vecītie.

Galēni — Galēnu muīžas kompleks (18., 19. gs.) — kungu māja, 2 klētis, parks, Galēnu katoļu baznīca.

3. Ja jums ir vairāk laika vai arī ceļojat ar velosipēdu, Preiļu rajonu var iepazīt pamaišgāk, izbraukājot to krustām šķēršām, baudot Latgales dabu, izzinot vēsturi un kultūru.

Līvāni — Turki — Rudzāti — Rožupe — Vanagi — Vārkava — Arendole — Pelēči — Jasmuiža — Bašķi — Gelenova — Rušona — Jaunaglona — Bērzgale — Kapiņi — Aglona.

Interesantākie apskates objekti:

Cēļa sākumposms gandrīz līdz Rudzātiemved pa teiksmaino Steķu silu — daudzviet te šķiet, ka vēl nav

cilvēks savu kāju spēris. Mazliet tālāk no ceļa — lietie augsto purvu masīvi — Skrebeļu, Steparu, Teiču — pagaidām cilvēku nesapostītas ekosistēmas, kur var novērot gan rubēju riestus, gan dzērvju dejas.

Turkos — Gedušu pilskalns, Salīciņu dižozols — dižākais Latgalē.

Steķos — piemiņas akmens Steķu kaujās (1944.) kritušajiem. Rudzātos — Rudzātu katoļu baznīca (18. gs., 1910.—12.).

Vanagi — apvidus, kurā pēckara gados aktīvi darbojās nacionālie partizāni vietējā mācītāja Juhņeviča vadībā. Vanagu katoļu baznīca (19. gs. b.).

Vārkava — Vārkavas katoļu baznīca (1877.), Vārkavas muīža — pils (1865.), saimniecības ēkas un parks.

Kalupes luterānu baznīca (19. gs.).

Arendole — Arendoles muīža (19. gs.) romantiska kungu māja Dubnas upes krastā, parks un saimniecības ēkas.

Bašķi — ūdenssporta bāze, iespējams pārnakšņot, pavizīnāties ar ūdensslēpēm pa Eikša ezeru.

Tālāk brīnumjauks paugurains ceļa posms apkārt Kategrādes ezeram (tikai nepaskriņiet garām Kategrādes pilskalnam).

Gelenova — no senās muīžas parkīs parks, bagāts ar eksotiemi, un muīžas klētis.

Rušona — kopš senas pagātnes pazīstama vieta, rakstītos avotos minēta jau no 16. gs. Rušonas katoļu baznīca (1766., 19. gs.) un dominikānu klosteris (18. gs.), Rušonas muīža (19. gs. II p.).

Gārām Kristapiņu kapulaukam (kur latgaļu apmetne pastāvēja jau 1. g. tkst. p. m. ē.) uz Jaunaglonu (līdz 1937. g. Kameņeca) — Kameņecas muīžas pils (18. gs., 20. gs. 20. gadi) ar skaisto parku, kur atrodas seno latgaļu kultakmens — Kameņecas Lielais akmens ar uzrakstu poļu valodā, Kameņecas ūdensdzirnavas (1873.), Jaunaglonas sieviešu ģimnāzija (1928.), Reuta kalns — pilskalns.

Bērzgale — Bērzgales katoļu baznīca (1750.—51.), zvanu tornis (19. gs.), mācītājmāja (19. gs.).

Kapiņi — Starodvorjes vecticīnieku kopienas lūgšanu nams. Kapiņu senkapi.

Inese STŪRE

***

Tuvojas pavasaris, pašā laikā uzstāties ar šādām publīkācijām un pilnīgi pamatootas ir cerības, ka daudzi vasaras atvainījumos un brīvdienās izmantošanai ceļošanai, lai iepazītu novādu. Skaists un interesants ceļvedis pa Rēzeknes rajonu un visu Latgali izdots kabatas formātā grāmatīnā «Rēzekne — Latgales sirds» (LKC izdevniecība 1995. gads), tajā apskatīti četri maršruti, kuri izstrādāti jau 1936. gada lekšķietu ministrijas Tūrisma biroja izdevumā un tagad bagātināti ar jaunākiem papildinājumiem.

Varbūt arī kāds cits I. Stūres kolēģis — rajona tūrisma informācijas biroja vadītājs(a) — vēlas publicēt ko līdzīgu — laipni lūdzam!

Iespiedloksne, metiens — 1000 eks.
Datorsalikums Līvia Kalvāne,
datoraplaušana Solveiga Sarkane.
Iespēta Rēzeknes tipogrāfijā
Baznīcas iela 28.

ZEMTURIS

Latgales novada nedēļas laikraksts.
Redkolēģija.
Dibinātājs — A. Rancāna
izdevniecība.

Masu informācijas līdzekļa
reģistrācijas apliecība Nr. 1609.
Iznāk no 1994. gada 30. decembra,
reizi nedēļā — piektdienās.

Izdevēja norēķinu korts Latvijas
Unibanks Rāzinas filiālē Preiļos Nr.
468425, izdevēja adrese: A. Upīša ielā
3-49, LV-5301, tālrunis 21516.